



ANKARA SANAYİ ODASI



**İRAN İSLAM CUMHURİYETİ
ÜLKE NOTU**

Araştırma ve Yönlendirme Müdürlüğü

17.11.2021

İÇİNDEKİLER

1. İRAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER
 - 1.1. NÜFUS VE İSTİHDAM
 - 1.2. DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE
 - 1.3. GENEL EKONOMİK DURUM
 - 1.4. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

2. İRAN'IN DIŞ TİCARETİ
 - 2.1. İRAN'IN İHRACATINDA ÖNE ÇIKAN ÜLKELER
 - 2.2. İRAN'IN İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

3. İRAN'IN İTHALATINDA ÖNE ÇIKAN ÜLKELER
 - 3.1. İRAN'IN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

4. TÜRKİYE-İRAN DIŞ TİCARETİ
 - 4.1. TÜRKİYE'NİN İRAN'A İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER
 - 4.2. TÜRKİYE'NİN İRAN'DAN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

5. İRAN'A DIŞ TİCARET POLİTİKASI UYGULAMALARI

6. İKİ ÜLKE ARASINDA İMZALANMIŞ ANLAŞMALAR/PROTOKOLLER

7. ANKARA İLE İRAN ARASINDA İTHALAT VE İHRACAT (1.000 DOLAR)

1. İRAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tablo 1-Başlıca Sosyal Göstergeler

Devletin Adı	İran İslam Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı	Dr. Hassan Rouhani (aynı zamanda Hükümet Başkanı)
Resmi Dili	Farsça
Nüfusu (2019)	82.913.906 (Dünya Bankası)
Başkent	Tahran
Nüfusu (2019)	9.013.663
Din	İslam (%98)
Başlıca Şehirleri	Tahran, Meşhed, İsfahan, Tebriz, Şiraz, Ahvaz, Bander Abbas, Urumiye, Kerej
Para Birimi*	Riyal (Halk arasında Tümen ifadesi kullanılmaktadır.) 1 Tümen = 10 Riyal
Döviz Kuru	Üç döviz kuru bulunmaktadır. (Resmi kur, NİMA kuru, Serbest kur oranı) https://ticaret.gov.tr/data/5b8a43345c7495406a2270a3/D%C3%B6viz%20Kurular%C4%B1.pdf
Milli Günü	11 Şubat
Haftasonu tatili	Perşembe & Cuma
Takvim	Celali Takvim (Şemsi Hicri) – Güneş yılı, Hicret başlangıç
Yılbaşı (yeni yıl) tatili	21-24 Mart (nevrüz)
Uluslararası Telefon Kodu	98

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

1.1. NÜFUS VE İSTİHDAM

İran nüfusu 2019 yılında yaklaşık 83 milyondur. %49,4'ü kadındır. Nüfusu genç olup, %69'u 15-64 yaş grubundadır. Ortalama ömür süresi 64'tür. Kentleşme oranı %75'tir. (Dünya Bankası)

İran toplumu geleneksel ve modern olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Geleneksel kısımda yer alan sınıflar, "bazar"da ya da iş dünyasında aile şirketleri olanlardır. Modern segmentte yer alan kesimler ise, Batılı yaşam tarzı ve kültürüne yakındır.

İran'ın resmi dini İslam'dır. Resmi mezhebi ise Caferiliktir. Nüfusun %90'ı Şii, %8'i Sünni müslümanlardan oluşmaktadır. Geri kalanı ise Zerdüşt, Yahudi, Hıristiyan'dır. İran'da Fars, Türk, Beluc, Lor, Arap, Afgan gibi farklı milletler yaşamaktadır.

Aktif işgücü (27,9 milyon) kapsamındaki genel işsizlik oranı 2019 yılında %11,4 olmuştur. Kadın işgücü kapsamındaki işsizlik oranı %19 olup, erkek işgücü içindeki işsizlik ise %10'dur. Genç (15-24 yaş) işsizlik ise, 2019 yılı sonunda %26'ya düşmüştür. (Dünya Bankası)

Günlük 5,5 Dolar üst-orta gelir eşliğinde (2011 PPP) ölçülen İran'daki yoksulluk 2013 yılında tarihinin en düşük seviyesi olan %8'e gerilemiştir. Ancak, enflasyondan dolayı sosyal yardımların reel olarak azalmasının da etkisiyle 2017 yılında %11'e çıkmıştır. Öte yandan, 2018'deki negatif ekonomik büyüme, yüksek enflasyon ve nakit desteklerin değerinin reel olarak düşmesi ve müteakiben 2019 yılı Kasım ayındaki yüksek benzin fiyatlarının bir araya gelmesiyle, yoksulluğun daha da artmış olabileceği değerlendirilmektedir. Hükümetin 18 milyon haneye nakit destek transferinin bu olumsuz etkiyi hafifletmeye yardımcı olacağı

öngörülmektedir. (Dünya Bankası)

1.2. DOĞAL KAYNAKLAR VE ÇEVRE

İran'ın başlıca doğal kaynakları olan petrol ve doğalgaz rezervleri haricinde; çinko, bakır, demir, uranyum, kurşun, krom, manganez, kömür, sülfür ve altın gibi madenler bakımından da zengindir. İran, dünyanın en büyük çinko, ikinci büyük bakır rezervine ve ayrıca dokuzuncu büyük demir rezervlerine sahiptir. Bununla birlikte, İran'da madencilik sektörünün yeterince geliştiği söylenemez. Maden yataklarının geliştirilmesi Hükümetin öncelikleri arasında yer almakta ve sektörde yatırımlar teşvik edilmektedir.

Engabeli ve dağlık arazilerin yanı sıra, çöllerle kaplı düzlüklere de sahip olan İran topraklarının %55'i çayır (otlak), %23'ü çöl, %14'ü ekilebilir alan ve %8'i ormandır.

İran üç iklim kuşağında yer almaktadır. Ülke genelinde kurak ve yarı-kurak iklim hakim olmakla beraber, Hazar Denizi kıyılarında subtropikal iklim görülmektedir. Tahran'da yazlar sıcak ve kurak geçmekte (30– 40°C), kışları ise hava sıcaklığı 0–15°C arasında değişmektedir. Kışın yüksek kesimlerde kar yağışı görülebilmektedir. Ülkedeki iklim farklılıklarının tüketici alışkanlıkları üzerine etkileri farklıdır.

Kentlerde taşıt emisyonları, rafineriler ve sanayi atıkları kaynaklı olarak hava kirliliği görülmektedir. Ormanlık alanların tahribi, hayvanların aşırı otlatılması, çölleşme, Basra Körfezi'nde petrol kirliliği, sulak arazilerin kuraklaşması, toprağın tuzlanması, içme suyu kaynaklarının yetersizliği, kanalizasyon atıklarının yol açtığı su kirliliği ve sanayi atıklarından doğan kirlenme ülkenin başlıca çevresel sorunlarıdır.

1.3. GENEL EKONOMİK DURUM

Tablo 2-Temel Ekonomik Göstergeler

	Birim	2016	2017	2018	2019	2020	2021
GSYİH (SAGP*)	milyar \$	1.549	1.637	1.586	1.491	1.411	1.483
GSYİH büyüme hızı (sabit fiyat)	%	12,5	3,7	-5,4	-7,6	-6	3,1
Kişi başı GSYİH büyüme (SAGP)	%	11	2,5	-6,5	-8,6	-7	2,1
Enflasyon (tüketici fiyatları ort.)	%	9	9,6	31	41	34	33,5
Kamu dengesi /GSYİH	%	-2,3	-1,8	-1,9	-5,6	-9,8	-7,7
İşsizlik oranı (aktif işgücü içinde)	%	12,4	12	12	13,5	16,3	16,7
Cari Hesap Dengesi / GSYİH	%	4	3,8	2,1	-0,1	-4,1	-3,4

Kaynak: IMF / 2020 Nisan (*Satın Alma Gücü Paritesi)

1.4. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

İran ekonomisi devletçi politikaların yoğun olduğu, petrol ve gaz ihracatının ekonominin performansında önemli bulunduğu bir yapıdadır. Devletin halen 477 civarında fabrikasıyla önemli bir ekonomik aktör olarak yer aldığı görülmektedir. Devletin yanı sıra, devletin ve ülke güvenlik aygıtının uzantıları ile dini vakıfların ekonomik yaşamda önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. İran'ın uzun yıllardır kendine yeterliliği vurgulaması neticesinde tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde belirgin bir kapasitesi oluşmuştur. Özel sektör, küçük ölçekli üretim, çiftçilik, orta-ölçekli inşaat projeleri, çimento üretimi, madencilik, emlak, ulaşım, perakende gibi kimi alanlarda kendisine yer edinebilmiştir.

GSMH içindeki sektör payları (2018); hizmetler %55, sanayi ve madenler %22, petrol ve doğalgaz %13 ve tarım %10'dur.

2. İRAN'IN DIŞ TİCARETİ

Tablo 3-İran Dış Ticareti (Bin Dolar)

<u>YILLAR</u>	<u>İHRACAT</u>	<u>İTHALAT</u>	<u>HACİM</u>	<u>DENGE</u>
2015	60.040.642	40.043.150	100.083.792	19.997.492
2016	78.267.311	42.702.118	120.969.429	35.565.193
2017	91.737.444	51.612.277	143.349.721	40.125.167
2018	96.617.521	41.236.168	137.853.689	55.381.353
2019*	27.106.527	27.308.940	54.415.467	-202.413

Kaynak: ITC Trade Map

* İran dışındaki ülkelerden alınarak yansıtılmış (geçici) verilerdir. (Mirror data)

2.1. İRAN'IN İHRACATINDA ÖNE ÇIKAN ÜLKELER

İran'ın 2019 yılında gerçekleştirdiği ihracatta en büyük pay Çin, Hindistan, Türkiye, G. Kore ve Japonya'ya aittir. Bu ülkelere yapılan ihracat, İran'ın 2019 toplam ihracatının çok önemli bölümünü oluşturmaktadır.

Tablo 4-İran'ın İhracatında Öne Çıkan Ülkeler (Bin Dolar)

Sıra	Ülke	2017	2018	2019	Değişim (%) (2018-2019)
1.	Çin	9.064.670	9.217.702	13.401.559	-36
2.	Hindistan	2.734.893	2.042.922	3.375.420	-77
3.	Türkiye	3.990.399	2.367.251	3.100.087	-55
4.	G. Kore	4.380.132	2.567.770	2.134.329	-48
5.	Japonya	425.217	241.284	1.164.593	-66
6.	Pakistan	930.165	1.247.234	532.615	42
7.	Azerbaycan	323.773	410.530	452.628	9
8.	Rusya	285.656	280.510	391.357	-27
9.	Ermenistan	205.895	158.990	324.485	21

10.	Tayland	730.511	709.926	296.462	-59
11.	Almanya	359.713	254.478	231.280	-56
12.	Özbekistan	98.338	140.950	203.437	53
13.	Gürcistan	90.985	161.524	187.106	11
14.	İtalya	422.898	276.366	170.542	-95
15.	Brezilya	28.436	43.907	116.392	192
TOPLAM İHRACAT		91.737.444	96.617.521	27.106.527	N/A

Kaynak: ITC Trade Map

* İran dışındaki ülkelerden alınarak yansıtılmış (geçici) verilerdir. (Mirror data)

2.2. İRAN'IN İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

2019 yılında; ham petrol, etilen polimerleri, demir cevherleri ve konsantreleri, asiklik alkoller ve türevleri, diğer kabuklu meyveler, petrol gazları, rafine edilmiş bakır ve alaşımları, demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller, siklik hidrokarbonlar, azotlu mineral veya kimyasal gübreler, stiren polimerleri, petrol koku ve petrol yağları İran'ın ihracatını en çok gerçekleştirdiği ürünler olmuştur.

Tablo 5-İran'ın İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019*	İhracattaki Payı (%) (2019)*
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	47.186.277	50.823.249	13.134.857	48,46
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	3.692.640	3.385.526	2.824.436	10,42
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen mallar	30.839	9.330	2.075.851	7,66
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	1.106.251	841.610	1.274.814	4,7
2905	Asiklik alkoller ve bunların halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış veya nitrozalanmış türevleri	1.931.671	2.186.470	1.209.716	4,46
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	1.239.929	487.821	538.350	1,99
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	5.594.369	5.276.160	477.917	1,76
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	192.661	403.568	404.807	1,49
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamuller	1.300.980	1.521.847	311.530	1,15
2902	Siklik hidrokarbonlar	1.134.513	859.758	278.736	1,03
3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	764.619	839.942	205.111	0,76
3903	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	217.135	323.701	196.344	0,72
2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	706.754	858.614	180.024	0,66
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	7.030.096	9.011.956	178.438	0,66
7901	İşlenmemiş çinko	361.357	241.750	157.358	0,58

2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	65.866	95.612	137.445	0,51
2515	Mermer, traverten, ekosin ve belirgin yoğunluğu 2,5veya daha fazla olan yontulmaya veya inşaata elverişli kireçli taşlar, su mermeri ...	190.589	150.314	136.336	0,5
0804	Hurma, incir, ananas, Avokado armudu, Guava armudu,mango ve mangost (taze veya kurutulmuş)	278.126	371.972	118.204	0,44
2523	Portland çimentosu, şaplı çimento ("ciment fondu"),cüruf çimentosu, süper sülfat çimentosu ve benzeri su altında sertleşen çimentolar (boyanmış veya klinker şeklinde olsun olmasın)	429.868	382.837	95.297	0,35
7203	Demir cevherinin doğrudan indirgenmesi ile elde edilen demirli ürünler ve diğer sünger görünümlü demirli ürünler ...	178.726	105.175	85.791	0,32
TOPLAM İHRACAT		91.737.444	96.617.521	27.106.527	100

Kaynak: ITC Trade Map

* İran dışındaki ülkelerden alınarak yansıtılmış (geçici) verilerdir. (Mirror data)

3. İRAN'IN İTHALATINDA ÖNE ÇIKAN ÜLKELER

2019 yılında İran'ın en çok ithalat gerçekleştirdiği 5 ülke Çin, Hindistan, Türkiye, Brezilya ve Almanya olmuştur. İran, 2019 yılındaki toplam ithalatının yarısından fazlasını bu 5 ülkeden gerçekleştirmiştir.

Tablo 6-İran'ın İthalatında Öne Çıkan Ülkeler (Bin Dolar)

Sıra	Ülke	2017	2018	2019*	Değişim (%) (2018-2019)*
1.	Çin	13.115.140	10.248.562	9.608.726	-31
2.	Hindistan	2.254.605	2.650.200	3.855.008	35
3.	Türkiye	3.182.886	2.580.424	2.263.251	-5
4.	Brezilya	674.790	489.313	2.209.599	-3
5.	Almanya	3.072.069	2.451.766	1.695.708	-47
6.	Rusya	704.430	1.342.654	1.197.541	-1
7.	İtalya	1.426.098	1.144.982	922.732	-54
8.	Hollanda	1.172.460	1.057.369	541.767	-36
9.	Malezya	489.448	307.826	431.846	-38
10.	Fransa	1.764.314	1.046.415	420.470	-59
11.	Arjantin	98.460	128.040	379.254	-1
12.	İsviçre	2.181.850	2.103.897	332.871	-31
13.	Kazakistan	66.638	87.068	299.518	-30
14.	G. Kore	3.681.600	2.049.474	281.610	-88
15.	Belçika	632.640	394.143	256.384	-50
TOPLAM İTHALAT		51.612.277	41.236.168	27.308.940	N/A

Kaynak: ITC Trade Map

* İran dışındaki ülkelerden alınarak yansıtılmış (geçici) verilerdir. (Mirror data)

3.1. İRAN'IN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

İran'ın 2019 yılında en fazla ithalatını gerçekleştirdiği ürünler; pirinç, mısır, soya fasulyesi küspesi, soya fasulyesi, arpa, dozlandırılmış ilaçlar, telefon cihazları, karayolu taşıtları için aksam ve parçalar, kamış/pancar şekeri, tıbbi cihazlar, ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ile aşı, serum vb. ürünler olmuştur.

Tablo 7-İran'ın İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019*	İthalattaki Payı (%) (2019)*
1006	Pirinç	1.214.041	1.628.522	1.452.591	5,32
1005	Mısır	1.642.515	2.115.338	1.357.619	4,97
2304	Soya fasulyesi yağı üretiminden arta kalan küspe ve katı atıklar	503.259	651.244	846.598	3,1
1201	Soya fasulyesi	943.344	1.161.100	782.039	2,86
1003	Arpa	518.533	602.794	574.402	2,1
3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	1.134.133	1.115.232	537.582	1,97
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	1.362.741	770.248	535.328	1,96
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	905.549	690.438	454.731	1,67
1701	Kamış/pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)	415.141	102.722	427.201	1,56
9018	Tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar	675.057	556.773	402.109	1,47
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	439.469	521.934	390.942	1,43
3002	İnsan kanı, hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. ürünler	339.714	374.421	386.292	1,41
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen mallar	4.123.798	2.730.360	317.478	1,16
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	427.780	319.413	312.803	1,15
9021	Ortopedik cihazlar; cebireler, kırıklar için cihazlar vb; protez organlar; işitme cihazları, vücut içi ve dışı cihazları	242.243	229.235	283.315	1,04
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	367.053	290.295	278.706	1,02
0902	Çay (aromalandırılmış olsun olmasın)	282.691	292.357	252.185	0,92
0202	Büyükbaş hayvanların eti (dondurulmuş)	562.461	478.723	242.121	0,89
8481	Borular, kazanlar, tanklar, depolar ve benzeri diğer kaplar için musluklar, valfler (vanalar) ve benzeri cihazlar (basınç düşürücü valfler ile termostatik kontrollü valfler dahil)	213.910	185.503	237.507	0,87
3301	Uçucu yağlar (terpeni alınmış olsun olmasın) (konkret veya sıvı halde olanlar dahil); ...	9.383	4.018	225.854	0,83
TOPLAM İTHALAT		51.612.277	41.236.168	27.308.940	100

4. TÜRKİYE-İRAN DIŞ TİCARETİ

İran ile 1996 yılında 1 milyar dolar seviyesindeki dış ticaret hacmi, 2012 yılında yaklaşık 22 milyar dolara ulaşmıştır. Dış ticaret dengesi, Türkiye aleyhine seyretmektedir. 2012 yılından beri

düşüş trendi içinde olan ikili ticaret 2016 yılında 9,6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2017 yılında ise ithalat artışından kaynaklanan ticaret artışı sözkonusudur.

Türkiye ve İran arasında “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması (2002)” ile “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (1996)” yürürlüktedir.

Tablo 8-Türkiye-İran Dış Ticareti (Bin Dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2015	3.664.043	6.096.254	9.760.297	-2.432.211
2016	4.968.851	4.699.777	9.668.628	269.074
2017	3.259.270	7.492.104	10.751.374	-4.232.834
2018	2.392.949	6.931.258	9.324.207	-4.538.309
2019	2.263.251	3.100.087	5.363.338	-836.836

Kaynak: ITC Trade Map

4.1. TÜRKİYE’NİN İRAN’A İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

Tablo 9-Türkiye’nin İran’a İhracatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen mallar	104.643	123.599	136.023
2403	Homojenize edilmiş tütün ve tütün yerine geçen madde hülusalari ve esansları	64.269	94.370	100.480
4811	Kağıt, karton, selüloz vatk ve selüloz liften tabakalar	44.304	41.793	70.753
8708	Karayolu taşıtları için aksam ve parçalar	124.381	66.660	62.564
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	71.484	71.966	54.894
9619	Hijyenik havlular ve tamponlar, bebek bezleri ve benzeri hijyenik eşya	56.838	83.356	48.864
5702	Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden diğer yer kaplamaları	25.938	39.445	44.973
6109	Tişörtler, fanilalar, atletler, kaşkorseler ve diğer iç giyim eşyası (örme)	13.315	12.195	43.165
6204	Kadınlar ve kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, blazer, elbise, etek, pantolon etek, vb.(yüzme kıyafetleri hariç)	9.942	22.382	40.396
4411	Ağaçtan veya diğer odunsu maddelerden lif levhalar	143.832	63.400	33.631
5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın)	50.369	47.760	28.388
3920	Plastikten diğer levha, plaka, şerit, film, folye (gözeneksiz)	17.230	18.191	28.052
3302	Sanayide ve içecek imalinde hammadde veya koku verici maddeler ve karışımlar	19.600	20.184	27.242
1507	Soya yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	0	0	25.198
4819	Kağıttan, kartondan, selüloz vatkadan veya selüloz lif tabakalarından kutu, mafhaza, torba vb.	23.611	35.438	25.185
8716	Römorklar ve yarı römorklar; hareket ettirici tertibatı bulunmayan diğer taşıtlar; bunların aksam ve parçaları	19.119	15.648	24.677
	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devrelerinin			

8536	anahtarlanmasına veya korunmasına veya elektrik devresine veya elektrik devresinden bağlantı yapmaya mahsus elektrik teçhizatı...	46.187	21.403	22.290
3907	Poliasetaller, diğer polieterler ve epoksi reçineler (ilk şekillerde); polikarbonatlar, alkit reçineler, polialilesterler ve diğer poliesterler (ilk şekillerde)	19.165	14.175	22.276
1805	Kakao tozu (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içermeyenler)	14.279	19.395	22.257
3909	Amino reçineler, fenolik reçineler ve poliüretanlar (ilk şekillerde)	17.082	14.788	21.881
TOPLAM İHRACAT		3.259.270	2.392.949	2.263.251

Kaynak: ITC Trade Map

4.2. TÜRKİYE’NİN İRAN’DAN İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER

Tablo 10-Türkiye’nin İran’dan İthalatında Başlıca Ürünler (Bin Dolar)

GTİP	ÜRÜNLER	2017	2018	2019
9999	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen mallar	6.037.443	5.612.673	2.046.860
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	270.511	252.205	164.118
7901	İşlenmemiş çinko	206.636	184.600	154.376
7601	İşlenmemiş alüminyum	135.667	134.702	72.638
7408	Bakır teller	392	24.784	56.922
2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	21.306	66.167	54.230
7403	Rafine edilmiş bakır ve bakır alaşımları (ham)	6.302	9.090	52.207
7214	İnşaat demiri	68	17.881	49.660
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	135.524	106.213	48.084
7404	Bakır döküntü ve hurdaları	32.593	12.446	45.075
7202	Ferro alyajlar	19.091	28.335	40.773
3903	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)	68.375	60.135	17.979
2712	Vazelin, parafin, petrol mumu, yağlı mum, ozakerit, linyit mumu, turb mumu vb.	16.241	18.064	17.805
7411	Bakırdan ince ve kalın borular	6.297	13.390	16.310
7005	Float cam ve yüzeyi taşlanmış veya parlatılmış cam (plakalar halinde)	5.569	6.112	15.657
3817	Karışım halinde alkalibenzenler, alkalinaftalenler	11.178	10.179	14.132
5402	Sentetik filament iplikleri (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmemiş) ...	12.327	41.401	12.800
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	3.086	13.953	11.110
7203	Demir cevherinin doğrudan indirgenmesi ile elde edilen demirli ürünler ve diğer sünger görünümlü demirli ürünler...	0	19	10.355
3920	Plastiklerden diğer plakalar, levhalar, filmler, folyo ve şeritler (gözeneksiz) ...	4.747	4.997	9.466
TOPLAM İHRACAT		7.492.104	6.931.258	3.100.087

Kaynak: ITC Trade Map

Ticari Cazibe Faktörleri

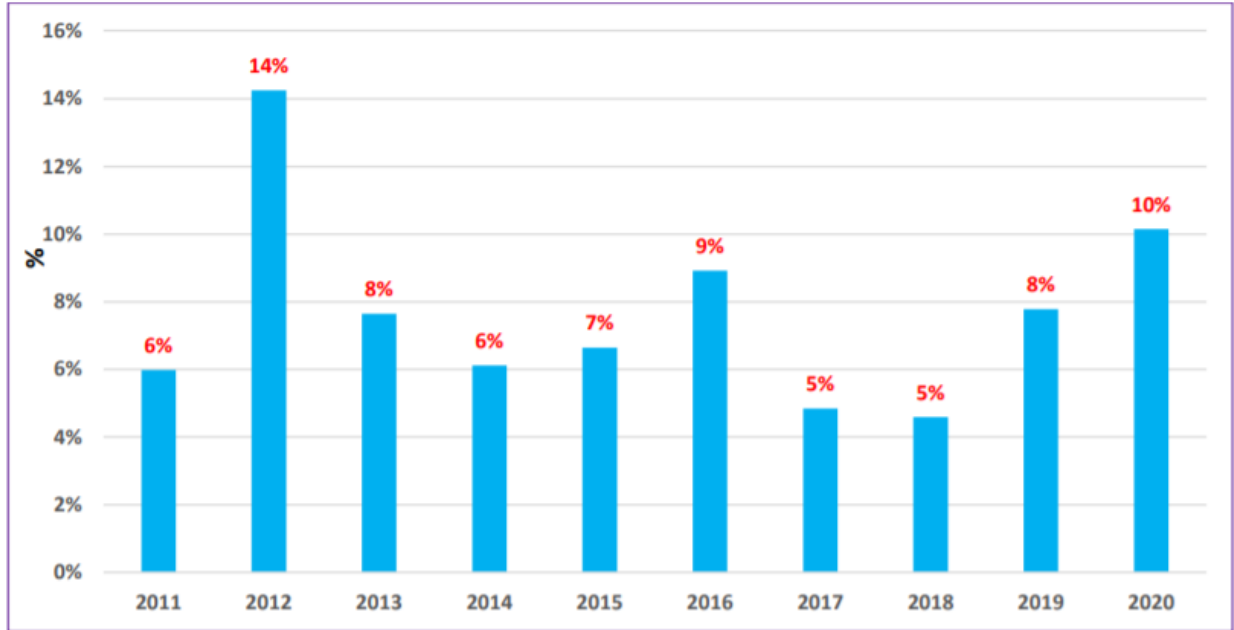
Tarımsal Katma Değer (% GSYİH)	12.18%
Endüstriyel Katma Değer (% GSYİH)	31.68%
Hizmet Katma Değer (% GSYİH)	55.83%
Mal ve Hizmet İhracatı (%GSYİH)	25.27%
Toplam Nüfus	82.91 Milyon
Doğrudan Yabancı Yatırım, net girişler (% GSYİH)	0.52%
Mal ticareti (% GSYİH)	33.65%
Resmi döviz kuru (1 USD karşılığı yerel para birimi)	42,000
Sevkiyat noktasından yükleme limanına ortalama teslim süresi	3.0 gün
Teslim limanından alıcıya ortalama teslim süresi	5.0 gün

Kaynak: kolayihracat.gov.tr

Ticari Cazibe Faktörleri

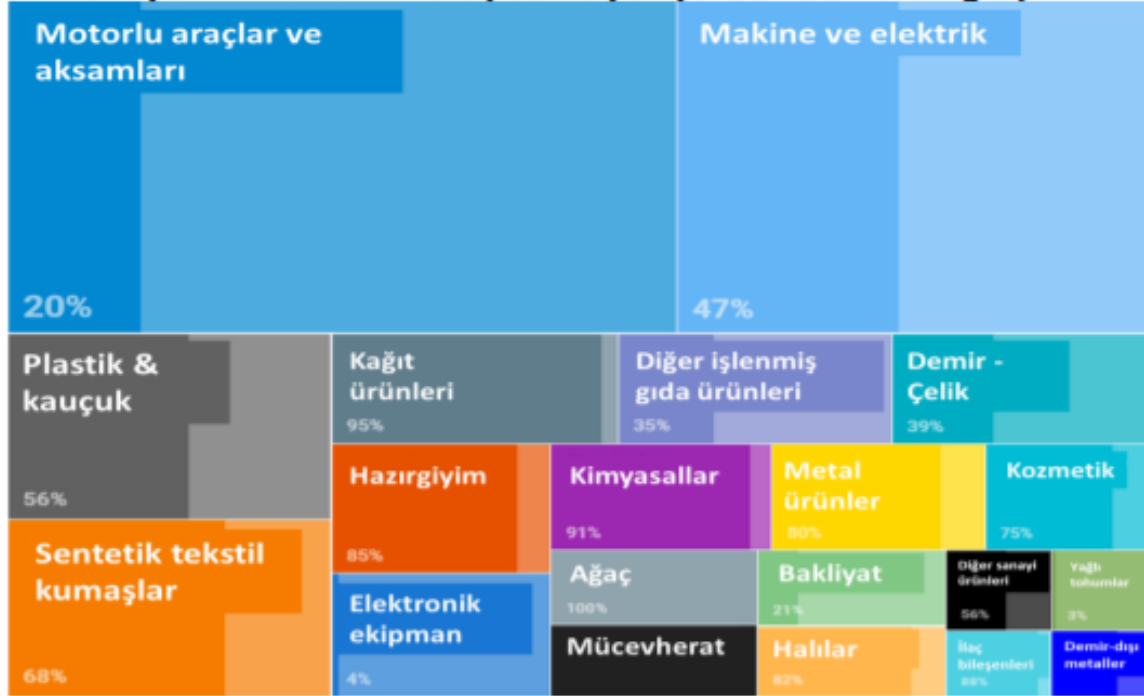
Bir iş kurmak için gereken süre	72.5 gün
Enflasyon (yıllık)	39.91%
Gayri safi yurtiçi hasıla	453.99 Milyar \$
GSYİH büyüme (yıllık)	-6.78%
Kişi başına düşen brüt milli gelir, PPP (cari uluslararası dolar)	12.95 Bin \$
Mal ve hizmet ithalatı (%GSYİH)	30.91%
Mal ihracatı 2018	96.61 Milyar \$
Mal ve hizmet ihracatı büyüme (yıllık)	-29.85%
Hava Taşımacılığı, navlun (milyon ton-km)	152.26
Konteynır Liman Trafığı (TEU: 20 fit eşdeğer birim)	1.51 Milyon

• İran'ın İthalatında Türkiye'nin Payı (TradeMap, 2011-2020)



Kaynak: kolayihracat.gov.tr

• **Türkiye'nin İran'a ihracat potansiyeli yüksek olan ürün grupları**



Ülkemizin İran'a ihracat potansiyeli en yüksek olan ürün grupları şunlardır:

Sıra	Ürün grubu	Gerçekleştirilen ihracatın potansiyel ihracata oranı
1	Motorlu araçlar ve aksamları	% 20
2	Makine ve elektrik	% 47
3	Plastik & kauçuk	% 56
4	Sentetik tekstil kumaşlar	% 68
5	Kâğıt ürünleri	% 95
6	Diğer işlenmiş gıda ürünleri	% 35
7	Demir – çelik	% 39
8	Hazırgiyim	% 85
9	Elektronik ekipman	% 4
10	Kimyasallar	% 91
11	Metal ürünler	% 80
12	Kozmetik	% 75
13	Ağaç	% 100
14	Mücevherat	% 96
15	Bakliyat	% 21
16	Halılar	% 82
17	Diğer sanayi ürünleri	% 56
18	Yağlı tohumlar	% 3
19	İlaç bileşenleri	% 88
20	Demir-dışı metaller	% 80

Kaynak: kolayihracat.gov.tr

5. İRAN'A DIŞ TİCARET POLİTİKASI UYGULAMALARI

ABD'nin 8 Mayıs 2018 tarihinde Nükleer Anlaşma olarak bilinen Kapsamlı Ortak Eylem Planı'ndan (KOEP) tek taraflı olarak çekildiğini açıklamasının ardından ABD Hazine Bakanlığı'na bağlı Yabancı Varlıkları Koruma Ofisi (OFAC), KOEP ile kaldırılan ya da istisna tanınan tüm yaptırımların 90 ve 180 günlük iki dönemi içeren listeler üzerinden yeniden uygulamaya konulmasına karar vermiştir.

Buna göre, daha önce KOEP kapsamında kaldırılan ya da istisna tanınan yaptırımların 6 Ağustos 2018 ve 4 Kasım 2018 tarihlerinde (ABD tarafından tek taraflı olarak) iki aşamada yeniden uygulamaya konulması kararlaştırılmıştır. İlerleyen süreçte ABD tarafından İran'a yönelik diğer bazı yaptırımlar da konulmuştur. (Yaptırımlar listesi: <https://bit.ly/37giGnt>)

Bu çerçevede, **6 Ağustos 2018'de yürürlüğe giren ABD yaptırımları** aşağıdaki gibidir:

- İran Hükümeti'nin ABD Doları satın alması ya da elde etmesi hakkındaki yaptırımlar.
- İran'ın altın veya değerli metaller ticaretine yönelik yaptırımlar.
- İran'dan ya da İran'a grafit, alüminyum ve çelik gibi ham ya da yarı işlenmiş metaller, kömür ve endüstriyel süreçlerin birleştirilmesine yönelik yazılımların doğrudan ya da dolaylı satışı, tedariki veya transferi hakkındaki yaptırımlar.
- İran Riyali'nin alınması ya da satılması ya da İran toprakları dışındaki İran Riyali cinsinden fonların ya da hesapların devam ettirilmesi ile ilgili işlemler üzerindeki yaptırımlar.
- İran Hükümeti'ne ait tahvillerin alınması, iştirak edilmesi veya bu tahvillerin çıkarılmasına yardımcı olunması hakkındaki yaptırımlar.
- İran otomotiv sektörü üzerindeki yaptırımlar.
- İran menşeli halılar ve gıda maddelerinin ithalatı ve bunlara ilişkin mali işlemler üzerindeki yaptırımlar.
- Yolcu uçağı, parçaları ve hizmetlerinin İran'a doğrudan ya da dolaylı olarak ihracatına dair yaptırımlar.
- KOEP çerçevesinde uygun görülen faaliyetlere yönelik şarta bağlı anlaşmalar ile ilgili olan yaptırımlar.

5 Kasım 2018'de yürürlüğe giren ABD yaptırımları aşağıdaki gibidir:

- İran liman işleticileri, İran İslam Cumhuriyeti Gemicilik Şirketi (IRISL), İran Güney Gemicilik Şirketi veya bağlı kuruluşları da dahil olmak üzere gemicilik ve gemi inşası sektörleri hakkındaki yaptırımlar.
- İran'dan petrol, petrol ürünleri veya petrokimya ürünleri satın alınması da dahil olmak üzere petrol ile ilgili olan işlemler üzerindeki yaptırımlar (diğerlerinin yanı sıra İran Milli Petrol Şirketi-NIOC, Naftiran Intertrade Company-NICO ve İran Milli Tanker Şirketi NITC isimleri sayılmıştır).
- Yabancı mali kuruluşların İran Merkez Bankası ve belirlenmiş İranlı mali kuruluşlar ile olan işlemlerine dair yaptırımlar.
- İran Merkez Bankası'na özel mali mesaj hizmeti sağlanmasına yönelik yaptırımlar.
- Aracılık, sigorta veya reasürans hizmetleri tedarik edilmesi hakkındaki yaptırımlar.
- İran enerji sektörü üzerindeki yaptırımlar.

Buna ilave olarak, ABD tarafından sahip olunan ya da kontrol edilen yabancı kuruluşların İran Hükümeti ya da İranlı kişiler ile İran'daki belli faaliyetlerine verilen izin de bu sürede kaldırılmış, 16.01.2016'da, OFAC tarafından hazırlanan SDN Listesi'nden (List of Specially Designated Nationals and Blocked Persons) ya da diğer listelerden çıkartılmış kişilere uygulanan yaptırımlar da 5 Kasım 2018'den itibaren yürürlüğe girmiştir.

10 Ocak 2020 tarihinde yürürlüğe giren yaptırımlar aşağıdaki gibidir.

- Daha önceki sektörlerle ilave olarak İran'ın tekstil, madencilik, inşaat sektörleri ve imalat faaliyetleri de yaptırımlar kapsamına alınmış,
- Bu sektörlerde faaliyet gösteren kişiler, bu sektörlerle ilgili kullanılan her türlü mal veya hizmeti İran'dan/İran'a satışına/tedarik edilmesine veya transfer işlemlerine bilerek dahil olanlar, bu kişilere her türlü finansal, maddi veya teknolojik mal veya hizmeti temin edenler, bu kişilerin sahipliğinde veya kontrolündeki veya doğrudan/dolaylı olarak bu kişiler için hareket eden kişilerin ABD'deki mal varlıklarına el konulmasını, bu kişilerin sahipliğindeki bir değer ABD'li kişilerin eline geçmesi halinde dondurulması talimatı verilmiş,
- Ayrıca, tüm bu kişilere bankacılık hizmeti sağlayan, aracılık yapan ABD dışındaki finansal kuruluşların ABD'de bulunan muhabir hesaplarına yönelik müeyyideler uygulanması kararlaştırılmış,
- Tarım ürünleri, gıda, ilaç ve tıbbi cihaz sektörleri yaptırımlardan istisna tutulmaya devam edilmiş ve ABD Hazine Bakanlığı'na, Dışişleri Bakanlığı ile danışarak İran'ın başka sektörlerini de yaptırımlara dahil etme imkanı verilmiştir.

Yukarıda belirtilen sektörel yaptırımların detay tanımlamalarına/açıklamasına yönelik bilgiler OFAC web sayfasında "İran Yaptırımları-Sıkça Sorulan Sorular" bölümünde yardımcı bilgi niteliğinde yer almaktadır. Başka bir ifadeyle, yaptırım konusu sektörlerle ilgili olarak ABD Hazine Bakanlığı tarafından hazırlanmış GTİP bazında bir ürün listesi bulunmamaktadır. Bu çerçevede; OFAC sayfasında (<https://bit.ly/37dbZm9>) yaptırım konusu sektörler hakkında detaylı açıklamalar yer almaktadır.

SDN Listesi (Özel Olarak Belirlenmiş ve Engellenen Kişiler Listesi/List of Specially Designated Nationals and Blocked Persons): 6 Ağustos ve 4 Kasım 2018'de tekrar uygulamaya konulan yaptırımlar konusu sektörlerle ilaveten, ABD tarafından ayrıca yaptırım uygulanan İranlı veya Yabancı gerçek/tüzel şahısların yer aldığı "Engellenen Kişiler Listesi de (List of SDN)" yine OFAC web sayfasında duyurulmaktadır (<https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/>). Dolayısıyla, İran'a ihracat/ithalat yapmayı düşünen ve ABD yaptırımları konusunda hassasiyet gösteren firmaların yaptırımlar konusu sektörler haricinde SDN listesine de göz atmasında fayda görülmektedir.

6. İKİ ÜLKE ARASINDA İMZALANMIŞ ANLAŞMALAR/PROTOKOLLER

Anlaşma / Protokol / Mutabakat Zaptı	İmza Tarihi	RG Tarih & Sayısı
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	12.05.1980	07.06.1980 (17010)
Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Karma Komisyonu 2. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı	01.05.1984	30.01.1985 (18651)
Ticaret Anlaşması	21.12.1996	11.06.1997 (23016)
Deniz Ticaret Seyrüsefer Anlaşması	21.12.1996	15.06.1997 (23020)
Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması	22.11.2000	01.08.2001 (24480)
Çifte Vergilendirmeyi Önleme (ÇVÖ) Anlaşması	17.06.2002	09.10.2003 (25254)
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması	19.12.1996	25.02.2005 (25738)
Sınır Ticareti Ortak Komitesi 5. Dönem Topl. Mutabakat Zaptı	12.10.2008	29.04.2009 (27214)
Çevre Alanında Mutabakat Zaptı	28.04.2010	28.05.2011 (27947)
Teknik Düzenlemeler, Standardizasyon, Metroloji, Akreditasyon ve Uygunluk Değerlendirmesi Alanlarında İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı	03.02.2010	24.08.2011 (28035)
Kara Ulaştırması Karma Komisyonu Toplantısı Protokolü	26.02.2014	05.07.2014 (29051)
Tercihli Ticaret Anlaşması (TTA)	29.01.2014	4.11.2014 (29165)
24. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	16.04.2014	11.12.2014 (29202)
Hayvan Sağlığı ve Veterinerlik Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	26.10.2016	12.5.2017 (30064)
Türkiye-İran 5. Dönem Ortak Ticaret Komitesi Mutabakat Zaptı	19.01.2014	
25. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	9.4.2016	
TC Merkez Bankası-İran Merkez Bankası Arasında İşbirliğini Geliştirme Mutabakat Zaptı	21.9.2017	
TC Merkez Bankası-İran Merkez Bankası Arasında Yerel Paralarla İkili Ticareti Desteklemeye Dair SWAP Anlaşması	9.10.2017	
26. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	26.11.2017	

7. ANKARA İLE İRAN ARASINDA İTHALAT VE İHRACAT (1.000 DOLAR)

YIL	İHRACAT	İTHALAT
2020	49.040	93.512
2019	67.312	82.881
2018	72.884	47.857
2017	98.350	49.891

Kaynak: TUIK

Ankara ve İran arasında ithalatımızın ihracatımızdan fazla olduğu 2017-2018 yıllarına kıyasla, 2019-2020 yılları ihracatımız ithalatımızdan fazla seyretmeye başlamıştır.